

Da Aker sykehus var Kriegslazarett Sinzen

Hans-Henrik Egede-Nissen

Kriegslazarett 1/509 – Aker sykehus under fremmed kommando

Oslo: Pax, 2024

201 s.

ISBN 9788253044316

Michael 2024; 21: 266–268

doi: 10.5617/michael.11452

Da tyskerne okkuperte Norge i 1940, rekvirerte de umiddelbart Aker sykehus pluss to nybygde skoler på Sinsen for å opprette et stort kriegslazarett. Okkupantene bygde dessuten nytt. Selveste general Nikolaus von Falkenhorst (1885–1968) besøkte Aker 18. mai 1942 og pekte hvor det skulle bygges. Arbeidene begynte to dager senere.

Kunsthistorikeren Hans-Henrik Egede-Nissens bok handler om bygningshistorien på Aker og i hovedsak om krigstidens nybygg. Det er et grundig historikerarbeid som ligger bak den spennende teksten. Et godt notepapparat både dokumenterer og hjelper leseren videre. Aker sykehus har en historie tilbake til 1794. Mye har skjedd både før og etter krigsårene 1940–1945. Aker sykehus er satt godt inn i sin sammenheng. Det hadde imidlertid lettet lesingen om boka hadde hatt et bedre kart over området med bygningenes numre. Det kunne også vært flere bilder som viser bygningene og miljøet.

Helsehistorien og pasientstrømmen står det lite om. Hva med alle dem som ble fraktet via evakueringskjeden fra slagmarken til Sinsen? Det kom blant annet regelmessige tog med sårede fra Litsafronten ved Murmansk til

Forfatteren Hans-Henrik Egede-Nissen står her foran et oversiktsbilde av Aker sykehus ved åpningen av en utstilling om lasarettet 13.3.2024. Bygg 60 ses rett ved siden av boka. (Foto: Øivind Larsen)

Grefsen stasjon. Her har teksten bare en summarisk framstilling. Men forfatteren har sannsynligvis gjort en klok avgrensning. Arkivforholdene om sykehusdriften er ikke enkle ifølge Bundesarchiv, og det ville fordret mer og annerledes forskning for å skrive mer om dette.

Egede-Nissen skriver mye om firmaene og håndverkerne som sto for byggearbeidene. De var utsatt for motstridende paroler – dels om å holde hjulene i gang, dels om å obstruere okkupantens virksomhet. Mange kom i klemme da krigen var over. I hvilken grad hadde deres medvirkning vært å regne som landssvik? Dette gjaldt alle involverte, fra entreprenørene til leverandørene av byggevarer. Landssvikoppgjørets allmenne dilemmaer slo inn.

Da krigen var over, ble de nyoppførte tyske bygningene anvendt til forskjellige formål, blant annet i tuberkuloseomsorgen. Tre av dem hadde åpenbare arkitektoniske kvaliteter. Trehusanlegget Sinsenveien 76, der blant annet Statens attføringsinstitutt var i etterkrigstiden, er blitt vernet. De to murbygningene nr. 27 og nr. 60 ble fredet.

I forbindelse med 2000-årenes utbygging av Aker sykehus ble fredningen av bygg 27 opphevet på betingelse av at sykehusets historie ble behørig dokumentert, og av at denne boka ble skrevet. Så kunne bygget rives.

I etterordet drøfter forfatteren et av historieforskningens grunnproblemer, nemlig materielle kilders verdi som historiefortellere. Her er det hus som har historisk kildeverdi først når de vekker til live minner fra sin funksjon.

Jeg har et minne. Som syvåring var jeg innom Kriegslazarett Sinzen. Forklaring: Etter første verdenskrig ble nødstilte barn fra Wien tatt imot i Norge for å restitueres. En ukjent liten gutt kom til min fars familie som *Pflegekind*. Han ble norgesvenn og holdt kontakten gjennom hele sitt lange liv. Som østerriker ble han innkalt til det tyske Wehrmacht i annen verdenskrig. På grunn av sine norskkunnskaper ble han stasjonert i Oslo og var byråkrat på et pressekontor. Så brakk han et bein og ble innlagt på Kriegslazarett Sinzen. Mor og jeg besøkte ham der, og det må ha vært i 1945.

Bygning 60, det senere elevhjemmet, beskrives som dårlig og uferdig da tyskerne dro (s. 141). Da jeg var på sykevisitt i 1945, lå pasienten med sin store gips i et flott og moderne sykerom og kunne nyte utsikten over Oslo-gryta. Det var i bygg 60.

Øivind Larsen
oivind.larsen@medisin.uio.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo og redaktør av Michael.